

บทละครนอก

เรื่อง

สังข์ทอง ตอน เลือกคู่และหาปลา

กรมศิลปากรปรับปรุงใหม่

จัดพิมพ์ขึ้น

ประกอบการแสดงของศิลปินและนักเรียนนาฏศิลป์

ของ

กรมศิลปากร

ณ โรงละครอนศิลป์

เมื่อ เดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๗

บทละครนอก

เรื่อง

สังข์ทอง ตอน เลือกคู่และหาปลา

กรมศิลปากรปรับปรุงใหม่

จัดพิมพ์ขึ้น

ประกอบการแสดงของศิลปินและนักเรียนนาฏศิลป์

ของ

กรมศิลปากร

ณ โรงละครอนศิลปากร

เมื่อ เดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๗

คำนำ

ละครของไทยแต่โบราณที่ควรนำมาดัดแปลงให้เห็นความแตกต่างกันใน
๒ ชนิด ชนิดหนึ่งเรียกว่า “ละครนอก” เป็นละครที่ชาวบ้านจัดเล่นกันในงานของ
สามัญชน ในสมัยโบราณใช้ผู้ชายเป็นผู้แสดงทั้งบทหญิงและบทชาย อีกชนิดหนึ่งเรียกว่า
“ละครใน” เป็นของทพระมหากษัตริย์จัดให้ขึ้นสำหรับแสดงภายในพระราชฐาน ใช้
ผู้หญิงฝ่ายใน ซึ่งเรียกกันว่า “นางใน” เป็นผู้แสดง ผู้เจ้านายจนเป็นผู้หญิงทงน้น คอมา
ละครทั้งสองชนิดนี้กลายมาเป็นแบบอย่างของการเดินด้วย ที่เรียกว่า “ละครนอก”
หมายถึงละครตามแบบที่เล่นนอกพระราชฐาน และที่เรียกว่า “ละครใน”
ก็หมายถึงละครตามแบบที่เล่นภายในพระราชฐาน วิถีแสดงของละคร ๒ ชนิด
เมื่อแต่เพียงเผิน ๆ จะเห็นความร้อง ๆ ราว ๆ และแต่งเนื้อแต่งตัวเหมือนกัน แต่ความจริง
ไม่เหมือนกัน เพราะมีการร้องการรำและเพลงดนตรีกับชนชั้นสูงในการเดินแตกต่างกัน ถ้า
พิจารณารายละเอียด ยังจะเห็นว่าแตกต่างกันมาก ในทนั้นจะไม่พยายามนำรายละเอียดมา
กล่าวให้ยาวความ เพราะท่านผู้คิดเคยมาดูใน “ชุดส์ดาดุยไฟและปราบบวรดิษฐ์”
ซึ่งเดินแบบละครในมาแถวนี้ อาจพิจารณาเปรียบเทียบได้ด้วยตนเองกับละคร
นอก เรื่องสังข์ทอง “ตอนเด็กคู่และหาปลา” ซึ่งแสดงตามบทที่พิมพ์อยู่ในเล่มนี้
หรือแม้แต่จะนำบทใน ชุดส์ดาดุยไฟและปราบบวรดิษฐ์ มาเปรียบเทียบกับบทละคร
นอก เรื่องสังข์ทอง ตอน เด็กคู่และหาปลา ก็อาจเห็นความแตกต่างกันได้ทั้งดาดของ
เรื่องตลอดจนเพลงร้องและถ้อยคำด้านนวนกลอน

บทละครนอก เรื่องสังข์ทอง มีมาแต่โบราณ ยังมีบทสมัยกรุงศรีอยุธยา
บางตอนเหลือสืบมาจนทุกวันนี้ คอมาในรัชกาลที่ ๒ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงปรับปรุงแก้ไขและทรงพระราชนิพนธ์บทละคร

เรื่องดังชของชนใหม่เฉพาะบางคน และบทพระราชนิพนธ์คอนทนิมกนวาดยง คือ
 ทเรยกกนว่า “ตอนเลือกคู่และหาปดาหาเนื้อ” กับ “ตอนคิด” ซึ่งทงต้องคตอนน
 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ใช้เป็น “หนังสือวณพนธ์” ของนักเรียนด้วย บท
 ละครทงต้องคตอนน นอกจากจะทรงนำเอาถ้อยคำด้านนวนอย่างของชาวบ้านร้านตลาดมา
 ทรงพระราชนิพนธ์จนเป็นบทกลอนอันไพเราะแล้ว ยังเหมาะแก่การแต่งละครนอกเป็น
 อย่างยิ่ง จนถึงยดถอกันเป็นแบบครทงบทกลอนแฉววิชาการแต่ง เพราะมีแบบแผน
 ชนึ่งในการเล่นหน้าคนาชม และเป็นประโยชน์แก่การฝึกหัดศึกษาดำหรับนาฏกรรม
 ชนคณอยเบนอนมาก จึงได้คิดและปรึกษากนทจะนำละครนอก เรืองดังชของ ออก
 แต่งเล่นอแก่นักเรียนและประชาชน ณ โรงละครอนคิตปากร ลักครวหนึ่ง

เพื่อที่จะให้การแต่งเหมาะแก่การดูการชมของประชาชนในสมัยปัจจุบัน และ
เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระแก่ข้าพเจ้าด้วย หม่อมแล้ว ดันทวงศ์เสนี ผู้เชี่ยวชาญทาง
นฤศิลป์ของกรมศิลปากร ได้มีเมตตาจิตและเอื้อเฟื้อรับไปปรับปรุงให้ โดยนำเอาบท
พระราชนิพนธ์ เรื่องสังข์ทอง ตอนเลือกคู่และหาปลา มาดัดทอนแก้ไขแล้วปรับปรุงและ
แทรกบทเจรจา กับแต่งบทร้องเพลงฟองน้ำ (ในหน้า ๒๕) สำหรับบรรดาประชาชนก่อน แล้ว
ยังมีแก้ไขนำมาร่วมปรึกษากับนายมนตรี ตราโมท และข้าพเจ้า ให้ช่วยแก้ไขขัดเกลา
ถ้อยคำถ้านองกตอนกันอีกหลายครั้ง และต่อมาได้นำเสนอท่านอธิบดีกรมศิลปากร ได้
โปรดช่วยแก้ไขขัดเกลาให้อีก การที่ต้องดัดทอนก็เพื่อให้การแต่งเป็นไปโดยรวบรัดทัน
ใจท่านผู้ดูผู้ชมในสมัยปัจจุบัน และเหมาะแก่การจัดแสดงบนเวที ที่ต้องแก้ไขขัดเกลา
ก็เพื่อให้บทกลอนที่ดัดพิมพ์ในเล่มนี้เชื่อมสัมผัสกัน มิให้สัมผัสขาดเป็นท่วงๆ แต่มิต่างก็
รู้สึกกันความเป็น “พระราชอาชญาไม่พ้นเกล้า” เพราะเป็นการสุบับัญญาที่จะเชื่อมกลอน
ได้สนิท ซึ่งท่านผู้ดูผู้ชมทั้งหลายก็ย่อมจะสนใจและทราบซึ่งในบทพระราชนิพนธ์ตอน

ด้อยู่ทั่วกันทุก ๆ ท่านแล้ว จึงเป็นการง่ายที่ท่านยอมทราบได้ทันทีว่า ตรงไหนบ้างที่ได้
คัดลอกแก้ไขไปอย่างไร ทั้งเมื่อได้นำมาฝึกซ้อมนักเรียนนาฏศิลป์และศิลปินของกรม
ศิลปากร และปรับเข้ากับฉากบนเวทีในโรงละครอนาคิปปากรแล้ว ก็ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไข
ไปตามความเหมาะสมอีกบ้าง บทตอนนั้นจึงได้รับการปรับปรุงแก้ไขอยู่หลายครั้ง แต่
เพื่อประโยชน์แก่การจัดแสดงบนเวทีเฉพาะคราวเท่านั้น

แม้การปรับปรุงบทและนำละครเรื่องนี้ออกแสดงจะผ่านไปได้ แต่ข้าพเจ้าก็ยัง
รู้สึกมโหฬารใจและเป็นเรื่องน่าเสียดายอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าเองเห็นว่าควรนำมา
กล่าวไว้ในที่นี้ด้วย กล่าวคือ เมื่อได้ร่วมปรึกษาแก้ไขขัดเกลาบทกันแล้ว ในตอนแรก ๆ
หม่อมแล้ว ดนตรีวงค์เล่น ก็คงอดถ้าหามาฝึกซ้อมศิลปินและหัดนักเรียนนาฏศิลป์ที่โรงเรียน
นาฏศิลป์ตามเคย และบางวันก็ขอให้ตั้งวงนักเรียนและศิลปินบางคนไปรับฝึกหัดที่บ้าน
ของท่าน แต่ยังมีทันทจะซ้อมเขาเรื่องและเขาฉาก ท่านก็มาอาการเจ็บป่วยจนออกจน
ต้องไปพักรักษาตัวอยู่ ณ สถานพยาบาลในบัดนี้ ถ้าหม่อมแล้ว ดนตรีวงค์เล่น ไม่เจ็บป่วย
เสียก่อน และได้มาร่วมฝึกซ้อมเขาฉากจนเวทิตัดออกไปจนนำละครนอก เรื่องดังชของ
ตอนเอกกัและหาปถาน ขยอกแสดง ณ โรงละครอนาคิปปากรได้อย่างเคยแล้ว การเดินการ
แสดงคงจะรวดเร็วศิลปินนอกไม่น้อย จึงเป็นเรื่องน่าเสียดายและทำให้ข้าพเจ้ากังวลใจ
ดังกล่าว

แม้กระนั้น ด้วยความร่วมมือร่วมใจของครูบาอาจารย์ในกรมศิลปากรผู้ร่วม
ฝึกซ้อมเบบอนติ จึงหวังว่า การแสดงละครนอก เรื่องดังชของ ตอนนั้นของกรมศิลปากร
คงจะนำระดับนี้ขึ้นมาเล่นของท่านผู้ชมได้เช่นเคย.

ธนิธ อยู่โพธิ์

กองการสังคีต

กรมศิลปากร

๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๗

บทละครนอก

เรื่อง

สังข์ทอง ตอน เลือกคู่และหาปลา

กรมศิลปากรปรับปรุงใหม่

จัดเฉพาะ ๕ ฉาก

ฉากที่ ๑	ห้องพระโรงใน เมืองสามนต	หน้า ๑
ฉากที่ ๒	ห้องพระโรงหน้า	หน้า ๕
ฉากที่ ๓	กระท่อมปลายนา	หน้า ๑๘
ฉากที่ ๔	ต้นไทรใหญ่ ริมบึง	หน้า ๒๕
ฉากที่ ๕	พระตำหนักสวน	หน้า ๓๒

บทละครนอก

เรื่องสังข์ทอง ตอน เลือกคู่และหาปลา

ฉากที่ ๑ ท้องพระโรงใน เมืองสามนต

— ปู่พราหมณ์ทำเพลงวา —

เบ็ดมาน

— ตัวละครนี้มีท้าวสามนต์และมีทมิฬนางกำนัลเฝ้า —

ร้องขับนอก

๑ เมื่อนน
เสวยราชสมบัติสถิตย์

ท่านท้าวสามนต์ครองศรี
ในบุรีสามนต์พระนคร ฯ

ร้องเพลงขับพลับพลานอก

๑ อนงค์เอกอิศรชายา
มรดานารวมอทร
น้องนุชสุดทรวงของจรณา
พรหมพรอมพระต้นมกานัด

ชอมณทาเทวศรีธมร
ทงเจตนามกรตางกน
โสภะพียงนางในสวรรค์
เบญจบุษย์ทกนวันดรวนคน ฯ

ร้องรำ

๑ ท้าวคควราพวงดงเวียงชัย
เห็นจะไม่จริงยังน
จำจะคิดปลุกผิงเสียดังแสง
ถาเขยคนไต่คมบุญญา

น่านไปจะเป็นของเขื่อน
ด้วยถูกเตาแดพนเป็นธดา
ให้ถูกแกวมักคู่เสนา
จะยกพารามอบให้ครอบครอง

ร้องเพลงสามเส้า

๑ เมื่อนั้น
 จงดารัตรีดั่งแก่เสนา
 แสงแกลเมองชนบรรดา
 ถ้ามั่นทราบทองตราของข้าไซ้

ท่านท้าวสามนต์นำดา
 เจ้าจรมทองตราฉบับใจ
 ทงรอยเิดชานน้อยใหญ่
 อย่างอนใจจรวบเข้ามา ฯ

ร้องรำ

๑ ผู้ใดมีไอรูปร่าง
 พึงไม่มกริยา
 เราจะให้ชตาทางเจดของค
 ถ้าถูกเราชอบใจจะได้ดี
 แต่งตำราว่าตามความใน
 กำหนดไว้ไม่ช้ารับมาพด้น

แต่ในสามสิบเศษชั้นชา
 ให้จัดแจงแต่งมาทุกชน
 เดอกรูปทรงดังศรี
 จะเล็กกับบุตรให้ครองกัน
 ให้คนเรวรบไปทุกเขตชั้น
 ให้ถึงพรกพร้อมกันยงชาน ฯ

๑ บदन
 (ทวน) ถวายบังคมคัตถิยชด

อำมาตย์รับสั่งได้เกศ
 มาแต่งตราตามมพระบัญชา

— เสมอ —

— อำมาตย์ผู้ใหญ่คลานออกลงเวทีล่าง —

บัตมาน

เจรจา

อำมาตย์ — ออเรณูเอ๋ย ออเรณูๆ เอื่อนี้มันไปไหนกันหมดละ ออเรณู !
 เรณู — (ขานรับในโรงแล้วออก) ขอรบ ๗ พุทไซ้ ผมก็อยู่ที่นั่นนา

อำมาตย์ — ก็ฉันเรียกตั้งหลายคำ ไม่เห็นขานรับนี่ นึกว่าไปนอนหลับซะเถียง
หลังยาวเสียอย่างเคยแล้ว

เรณู — (เอามือบ้องปากนิทานายกับคนดู) พุทโธ, เราทำงานแทบตาย
แทบตาย วันยังค่ำกันก็แทบจะไม่ถึงกระดาน ยังงั้นแล้วยังไม่มีดี
กลับถูกท้าวไปนอนหลับเสียเรื่อย ยังงั้นแหละ นายของเร นะ
ช่างไม่เห็นใจลูกน้องเสียบ้างเลย

อำมาตย์ — แกนิทานอะไรฉัน ทาออเรณู ยังงั้นแหละ คนถ่อย ๆ พันนี้ก็ช่าง
มาเกิดกะเขาได้ ไม่เห็นมีดีอะไรสักอย่าง พุดอะไรก็ล้วนแต่มุสา
ใครซันเชื่อเป็นนั่นเป็นนั่น พอนายคล้อยหลังก็นิทานทำเดี๋ยว

เรณู — พุทโธ เจ้าคุณขอรับ ผมยังไม่เคยนิทานเจ้าคุณเลยแม้แต่หนึ่งตอน

อำมาตย์ — เอาละ เอาละ ไม่ต้องมาเถียงฉัน ยุติเสียที บัดนี้มีพระราชโองการ
ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้แก่เชษฐทอ้งตราไปทูลเชษฐกษัตริย์ทั้งรัชช รัต
หัวเมือง (สอด) กษัตริย์ที่จะไปเชษฐนั้นะ พระชันษาต้องไม่เกิน
สามสิบห้า จึ่งเชษฐเสด็จเข้ามา (สอด) เพื่อให้พระธิดาเลือกเป็น
คู่ครอง (สอด) ถ้าองค์ใดมีโชคดี เจ้านายของเราก็จะโปรด
พระราชทานอภิเษกสมรสให้ครองกับพระธิดา เข้าใจหรือยังนะ ?

เรณู — ครับ กระผมเข้าใจแล้ว

อำมาตย์ — ถ้ายังงั้นไปได้

— ปู่พาหย์ทำเพลงเชิด —

— เสนาเข้าโรง —

จบฉากที่ ๑

ฉากรที่ ๒ ท้องพระโรงหน้า

— ปี่พาทย์ทำเพลงภาษา —

— มีกษัตริย์ต่างภาษาออกตามหน้าพาทย์ของแต่ละกษัตริย์ —

๑. เพลงลาวกระแซ	เจ้าลาวออก
๒. เพลงญวนทอดแห	เจ้าญวนออก
๓. เพลงเขมรพายเรือ	เจ้าเขมรออก
๔. เพลงจีนหื้อแท้	เจ้าจีนออก
๕. เพลงแขกเจ้าเซ็น	เจ้าแขกออก
๖. เพลงข่า	เจ้าข่าออก
๗. เพลงพม่าประเทศ	เจ้าพม่าออก
๘. เพลงชาติรถดูลง	เจ้ารถดูลงออก

— ต่างมาหยุดอยู่ ณ เวทีล่าง —

— ปี่พาทย์ทำเพลงพญาเดิน —

— ทกเขยออก และมีตำรวจหวายสี่คนออก ทางประตูขวาเวทีล่าง —
เปิดม่าน

— เวทีบนมีเจ็ดธิดากับพวกเสนาและนางกำนัลเตรียมเผ้า —

— ท้าวสามนต์กับนางมณฑา กำลังเสด็จออก —

ร้องเพลงหงส์ทอง

๑. ครนกงท้องพระโรงข้างหน้า	อำมาตย์มาจัดแจงให้ดูนั่ง
ต่างคนชนหน้าว่าไม่ฟัง	บางท่มเถียงเถียงดังออกไป

ร่ำร้อง

๑ เมื่อน

จึ่งตรัสเกษิธยาใจ
 หนึ่งเยาว์เจ้าจงไปเลือกดู
 ถ้าเมื่อนประกอบชอบบุญญาณ
 พอจะแต่งตงการสยุมพร
 แต่เฝ้าปดอบทงเจตบุญด

ท้าวสามนคยมย่องมองได้
 พอให้ประชมกษัตรา
 ทัดมควรเป็นคู่เด่นหา
 จงทงมาดัยไปให้ด้อมมือ
 ให้บังอรออกหน้าค่าชอ
 ดุดคือนักหนานำชาติใจ ฯ

ร้องเพลงกระบอกเงิน

๑ เมื่อน

ผูกควนหน้าไม้คดาโคด
 ให้นกอภัยคอดาย
 ยิงดะทกดะเทนเมนพกตรา

ทงเจตบุตรศรัได้
 ขวยเชนดะเทนใจไปมา
 จะไปเลือกผู้ชายให้ชายหน้า
 กิตยามไคจรวดี ฯ

เจรจา

- ท้าวสามนต์ — แม่หนูลูกกรักของพ่อ, แม่กษัตริย์ทั้งหลายมาพร้อมกันแล้ว เจ้าจงไปเลือกคู่, ไม่ต้องอายดอกลูก, เป็นของธรรมดา คนเราเกิดมากก็ต้องมีคู่, ดูกู๋ ยิงนึ่งเฉยเสียได้, ท่านยาย ช่วยว่าลูกเข้าบั้งชี่ ฉันเบื่ออ่อนเสียเต็มทีแล้ว ช่างคือเสียนี้กระไร
- นางมณฑา — (เอามือลูบหลังลูก) แม่ฉัน ชื่นใจของแม่, ไปเถอะนี่ลูกนะไปตามตำรับสั่งพระบิดา, อ้าว นั่นยังงัย ยังผูกควนหน้า นี่จะขั้ดรับสั่งพระบิดาจริงๆ รึ ? แหมหมั่นไส้ ช่างกระไรไม่เชื่อฟัง, นี่แหละ นิงพี่เลี้ยง เข้ามาจัดการที่เถอะ คำพูดของข้าฉันมันไม่น่าหนัก ไม่มีราคา, เจ้ามาลองดูบั้งชี่

พิเลียง ๑

— (คลานเข้ามา) ทูลกระหม่อมแก้ว เสด็จออกไปเสียที่เกิดเพคะ ตามพระดำรัสสั่งพระบิดา ไม่ควร จะขัดพระโองการ, ถ้าเนิ่นนานไป ก็จะมีทรงพระพิโรธ เดียวจะทรงโกรธขึ้นมา โทษาก็จะไม่อยู่กับฝ่าพระบาท พวกหม่อมฉันทั้งหลายจะลายตลอดคอ, ไบ๊วดเกล้าโปรดกระหม่อมเกิดเพคะ

พิเลียง ๒

— พุดด้ๆ ท่านก็ไม่ฟัง เอาละ ฉันจะจัดการเองหล่อน, เสด็จออกไปเสียเกิดเพคะ ทูลกระหม่อมแก้ว, เสด็จออกไปเสียด้ๆ ถ้าไม่เสด็จออกไปละก้อ ฮือ ฮือ พระเพลจะเขี้ยวทั้งสองข้าง (หันหน้ามาพูดกับพิเลียงคนอื่น ๆ “คอยดูฉันบ้างซิหล่อนเอ๋ย ฉันจะทำตามคำที่ฉันพูด” แล้วส่งพวงมาลัยให้พระธิดาทั้งเจ็ด) เสด็จเสียเกิดเพคะ อย่าทรงดื้อให้เสียเวลา

บิรมานน้ำเงิน

ร้องเพลงต้นตะนาว

๑ เมื่อนน
กตวพระบิตรงคทรงฤทธ
แต่ทำมอญมวนกระบวนกระบิต
ดอับตรงคเคือนชาจจจำไป

ทงเจตตามารศรี
โฉมศรีเขยอนกายแด่วายใจ
แกเกอสะกิดพิณใหญ่
กานันในพิณเคียงมา ฯ

ร้องร้าย

๑ เมื่อนน
บางสะกิดเพอนกนจ่านรรจา
ตางคนกระหิมมยของ
เห็นโฉมยงทงเจดอรไท
ตางคนกระนองทาร์ขบอก
ไม่เคยเห็นรูปร่างนางสาววง

หนอภษตรยตางคอยอยู่พร้อมหน้า
เมื่อไรจะออกมาว่าคาญใจ
ชะเง้อคอยมองหากาเม้นไม้
สะกิดเพอนชางหนาไปทานอยาง
หลอนหลอกพวกเพอนอยู่ชางหง
จงนงตงสัดคุดบงอร ฯ

ร้องเพลงแป๊ะ

๐ เมื่อน

จำเป็นจำใจทจร
ทำดบถบดอดอรอร
ผันแปรแด่ตบตาชาย

๕ ๘ ๕ ๘
ทงเจตบตรศร์ดม

บงอรอดดศร์ราย
เบียงบงพฝเคียงเมียงมาย
ทงอายทงตะเทนเตนเดอกไป ฯ

— เพลงมึง —

ร้องร้าย

๐ เมื่อน

เห็นเจตริตยาใจ
ตงใจตงนางไม่วางตา
งามโฉมชะอ่อนอ่อนเอดองค์
บางพดกับเพื่อนสนิทไม่คิดอาย
เคยวนแหะมาดยจะดอยมา
บางนงหยดตดตทรวงตงตณ
ครนนางตะเทนเมินหน้าไป
บางพาดโกรธขงทงเพอนกัน
ต่างทะเลาะเกาะแคะกันวนวาย

หนอกษตรยนบรายน้อยใหญ่
ให้คิดพิสมัยในรูปทรง
เด่นहारมวังตะดั่งหลง
งามชนงวงพักตรไธภา
อนนงนชดตทายคตายชา
เจ้าคนนคนหนานาไวโย
เหตยวมาดบพกตยรกควให้
แกตงทากระแอมไอบนแยบคาย
นางคนนชของชาโครอย่าหมาย
ท่มเถียงทาทายมากมายไป ฯ

ร้องเพลงดวงพระธาตุ

๐ เมื่อน

แต่ชวยเงินตะเทนอายหญทัย

๕ ๘ ๕ ๘
ทงเจตบตรศร์ไธ

เดอกษตรยนน้อยใหญ่ทวนหน้ามา ฯ

— ปู่พาทย์ทำเพลงดัดดวงพระธาตุ —

ร้องเพลงดวงพระธาตุขึ้นเดียว

๐ ทงหกเทวพนาง

เมียงมายหมายทงพวงมาดา

๕ ๘
เดอกไธปร่างงามหนักหนา

ด้อมหัดถกษตราทงหกองค์ ฯ

— ปู่พาทำเพลงฉิ่ง —

— นางทั้งหกทั้งปวงมาลัยให้หกกษัตริย์แล้วจับขึ้นไปเผ้าท้าวสามนต์ —
เป็นม่านน้ำเงิน

ร้องรำ

๑ ฝ่ายโฉมรจนาทราผวย	นางไม่ต้องจิตคิดประสงค์
กตบมาเผ้าบาทพิตรงค์	โฉมยงบังคมก้มพักตรา
แล้วทูลว่ากษัตริย์ทรงนไชร	ถูกไม่มุ่งมาดปรารถนา
จะขออยู่ต้นของรองบาท	ไปกว่าชวันจะบรรลือ ฯ
๑ เมื่อนั้น	ท้าวสามนต์บันนอดทอดใจใหญ่
ถูกเอ๋ยพอนดวงตจใจ	จะจัดแจงแต่งให้เห่นทันตา
จึงประชุมพร้อมพรพวงกรง	แต่ดวงนฤมิตมยศศา
บุรุษในแผ่นดินต้นพารา	ควรหรือถูกยาไม่ต้องใจ
(ทอดตลอด) จึงตรัสแก่เสนาข้าเผ้า	คนในเมืองเรามาอีกใหม่

เจรจา

ท้าวสามนต์ — ท่านยาย, แมร์จนาเป็นอย่างไรไปเสียแล้ว ให้เลือกคู่ตามชอบใจ
ก็ไมชอบใครสักคน

นางมณฑา — เพคะ, พวกที่มาให้เลือกคู่คราวนั้นะ ล้วนแต่เป็นเผ้าพงศ์วงศ์
กษัตริย์ทั้งนั้น ยังนั้นอ่อนยังไม่ชอบใจ หม่อมฉันก็ไม่ทราบว่าจะ
ทำอย่างไร แล้วแต่จะไปรดเถิดเพคะ

ท้าวสามนต์ — นั้นนะซิท่านยาย, ฉันทันแสนจะกลุ้มใจ ไม่รู้จะอย่างไรกับนัง
ลูกคนนั้น, นี่แน่ะ, เสนา, เจ้าจงออกไปทูลกษัตริย์ทั้งหลายที่มาใน
งานนี้ให้ทราบทั่วกันว่า บัดนี้การเลือกคู่ก็ได้เสร็จสิ้นไปแล้ว พระ
บุตรองค์เล็กก็ไม่โปรดที่จะเลือกคู่ต่อไป เพราะฉะนั้นฉันขอ
ขอบพระทัยทุกพระองค์ จะเสด็จกลับก็ได้ ตามแต่จะทรงเห็น
สมควร

— เสนามาทลกษัตริย์ร้อยเอ็ด —

กษัตริย์ทั้งหมด — จ้า ๆ ๆ ฉันทชอบใจ (แล้วต่างก็กลับเข้าโรงไปทั้งหมด)

— เล่นกวนมุขต่างๆ เช่น ให้ทำท่าเก้อ ๆ บ้าง แต่อย่าให้เสียเวลานัก —

— แล้วเสนาผู้ใหญ่กลับมาเฝ้าท้าวสามนต์ —

ร้องรำ

จงตรัสแก่เสนาข้าเฝ้า
ทอຍบ้านนอกให้บอกไป

คนในเมืองเรามีอกใหม่
เข้ามาในนครเศเขตวัง ๆ

ร้องรำ

๑ บदन

ไพร่ฟ้ามาประชุมกันในวัง
เหตุอแต่เงาะบาทรพด
ทอຍกยงยังหยาบคาย
ใครจะบอกจะเล่าไม่เข้าใจ
เล่นอยู่กับเด็กที่ปดายน

อำมาตย์ทูตไปดั่งใจหวัง
ทอຍแผนดินดินชาย
หน้าตามัดคนทงหลาย
คุดตายคุดายกันกับเดื่อปด
พูดจาไม่ได้เหมือนไม้บ้า
จงทราบบาทาทอຍใน ๆ

ร้องเพลงทะเลบัว

๑ เมื่อน

ด้วยเดชะเทพเจ้าเข้าดลใจ
จงตรัสแก่องคิคราชยา
เด็กกุดใครไม่โยด
เหตุอแต่เงาะบาเบนบาโบ
ว่าพดางทางดั่งเสนา

ทอຍถามนตพงแจเงดงไซ
เมอญให้กรวโกรทพระบุด
นอยหรือรจนาดูกดาศ
จนดินชายไม่มทงพาร
เอามาใหม่เด็กด้อมนาหน้า
อย่าข้าพจาเงรมาทันทิด ๆ

เจรจา

ท้าวสามนต์— น้แน่ะ อำมาตย์, ท่านจงรีบไปปลายนา พาอ้ายเงาะเข้ามาเดี๋ยวนี้แหละ
 ให้นังหนรจนาเขาเลือกคู่ที่ชั เพื่อเขาจะชอบใจบ้าง

อำมาตย์ — พะยะคะ (แล้วคลานเข้าโรงไป)

— ปี่พาทย์ทำเพลงเชิดเบาๆ —

เปิดม่านน้ำเงิน

— อำมาตย์ผู้ใหญ่ออกเวทีล่าง —

— มีพวกตำรวจหวาย ๔ คน ถือดอกไม้แดงไปล้อมเงาะออกมาทางเวทีล่าง —

— มีพวกเด็กชวานาติดหน้าตามหลังห้าหกคน เล่นกวนมุกขบ้งเล็กน้อย —

อำมาตย์ — เฮ้ย, อ้ายเด็ก ๆ พวกนี้ วิ่งเจ้อตามมาทำไมกัน ไป ไป ๆ กลับไป
 ให้หมด

เด็ก — จะไปไหนกันเล่าครับ

อำมาตย์ — ชุระอะไรของเองมาถาม ชะ ชุระมายซ้าย เอา, ข้าจะบอกก็ได้
 พวกข้าจะพาอ้ายเงาะเข้าไปเฝ้า

เด็ก — ก็พวกผมกับเจ้าเงาะเป็นเพื่อนกันนี่ครับ ขอให้พวกผมไปด้วย
 ไม่ได้ครับ

อำมาตย์ — ไม่ได้ ๆ เจ้ารู้ไหม ที่นี้เป็นพระราชฐาน เจ้าแต่งตัวไม่สุภาพ
 อย่างนี้ ตามเข้ามาไม่ได้เป็นอันขาด ไปไป ออกไปให้พ้น เอิ
 ดึละ, ไม่ไปก็จะได้เห็นกัน ฉันทันนายให้กันเขี้ยวๆ ไปตามๆ กัน

— แล้วฉวยไม้ไล่ตีด็ก ๆ วิ่งเข้าโรงไป —

— อำมาตย์นำเงาะเฝ้า — ปี่พาทย์หยุด —

เปิดม่านน้ำเงิน

อำมาตย์ — ได้โปรดเกิดพระเจ้าข้า บัดนี้ได้ตัวเจ้าเงาะมาแล้วพะย่ะค่ะ
ท้าวสามนต์ — ยังงั้นรึ ?

— เดินลงจากแท่นมายืนกลางเวทีบน —

ร้องเพลงตะลุ่มโปงชั้นเดียว

๑ เมื่อน	ท้าวสามนต์เห็นเงาะแดงหมั่นได้
ตัวตายคล้ายเด็กที่ในไพร	ไม่กลัวใครใจกล้าทำคุณ
ผมหยิกยุ่งเหยิงเหมือนเซ่งฟัก	หน้าตาตะตะยักขบักหล่น
พระเดินกลับมาเดี่ยวไม่คุ้ม	แถวทรงขรรค์มัตต์ประชิดรจน
จงออกไปเลือกคู่ตายเงาะ	มันงามเหมาะเหลือใจเป็นไบบ้า
เห็นจะชอบอารมณ์ดั่งหน้าตา	หน่อขวัญศรีจตุมาไม่พอใจ ฯ

ร้องเพลงวิลันดาชั้นเดียว

๑ เมื่อน	รจนานารศรีได้
เทวดาเดินหนดใจ	อยากจะได้รู้ตัวเงาะจำเพาะเป็น
จงตรัสกับพลเดยงกตยา	เงาะบ่อย่างไรไม่เคยเห็น
เขาว่าหนามนบนยากเย็น	จะออกไปดูเล่นก็เป็นไร
ซึ่งบิดาเคืองขัดตรัสประชิด	เผอิญดั้นไปหมดไม่ถึงดัย
จึงเด็ดจัตตาจากตาโคด	ออกจากพระโรงชัยฉับพลัน ฯ

— บัฟพาทย์ทำเพลงเร็วแล้วลา —

— รจนาร่วงเวทิล่าง นางพี่เลี้ยงตามลงไป —
ปิดม่านน้ำเงิน

ร้องเพลงลิลากะทุม

๑ เมื่อน

พิศโฉมพระธิดาวิภาวดี
งามดม่อมพร้อมต้นทองนพคุณ
แต่งท่าแต่เพียงเบี่ยงเบอน
พระจิงตงดีดยอชฐาน
ขอให้ทราบดีถ้วนนวลนง

เจ้าเงาะแต่คนชยัน
ผุดผาดผิวดุพรรณดังดวงเดือน
นางในขรณ์ไม่มีเหมือน
ให้พินเพื่อนเตือนจิตคิดปอง
แม่บุญญาธิการเคยดมดอง
เห็นรูปเป็นทองต้องใจรัก ฯ

ร้องเพลงลมพัดชายเขา

๑ เมื่อน

เทพไทอุปถัมภ์นาค
นางเห็นรูปสรวรณอยู่ชนใน
ใครใครไม่เห็นรูปทรง
ชะรอยบุญเราไซ้จึงได้เห็น
คิดพดางทางเคียงมาดา

รจนานารมศักดิ์
หงัดกษณดูเงาะเงาะจิง
เอารบเงาะด้อมได้ให้คนหลง
พระเบ็นทองทองของคอรามดา
ดอยจะเบ็นคู่ครองกรรมงมหนา
แม่ว่าเคยดมภิรมย์รัก ฯ

ร้องเพลงเชิดนึ่ง

๑ ขอให้มาดยนไปดอง
เสียงแก้วโฉมยงหงัดกษณ

เจ้าเงาะรูปทองจงประจักษ์
ผินพกตพรพวงมาดยไป ฯ

— ปี่พาทย์ทำเชิดนึ่ง — เพลงเร็ว —

ร้องร้าย

๑ บदन

อกเอียนเห็นเป็นอย่างไร
ทำให้ยายชายพกตเฝ้าพงศ์
ไม่ปรักษาหารอแต่ดักคำ

พิเดยงหาดากจิตคิดดั่งดัย
มารักใคร่ฮายเงาะช่างเคราะห์กรรม
ไม่รักองค์ถักนิตถักด้า
จะมาทำให้พินพดอยยับ ฯ

เปิดม่านน้ำเงิน

— พี่เลี้ยงกลับชั้นเวทีบนมาทูลท้าวสามนต์ —

พี่เลี้ยง

— ได้โปรดเกิดเพคะ พระอาญาไม่พัวเกล้า, บัดนี้พระบุตรทั้งพวง
มาลย์ให้เจ้าเงาะแล้วละเพคะ

ท้าวสามนต์

— หา, ว่ากระไรวะ ? (พี่เลี้ยงทูลซ้ำอย่างเดิมอีกครั้ง) — หา,
ว่ากระไรไม่ได้ยิน, อ้อ แม่รจนาไม่ชอบอ้ายเงาะ, ไหล่มักกลับไป
แล้วหรือวะ ? ฮะฮะฮะฮะ เहांนี่ก็ต้องมาบอก

พี่เลี้ยง

— ไม่ใช่เพคะ (เอามือป้องปากนินทากับคนดู “อู๋ พระกรรม
ท่านตั้งตั้ง”) ไม่ใช่เพคะ, หม่อมแม่รจนาทั้งพวงมาลย์ไปให้
อ้ายเงาะเพคะ

ท้าวสามนต์

— หา, แม่รजनานั้ ? ทั้งพวงมาลย์ให้อ้ายเงาะ เออ.....

รื่องร้าย

๑ เมื่อนั้น

(ทอด) นางมณฑาเจ้าประครองรวงรับ
ดูชนกระทบมาทศวาตอง
ทรดกษณอปรียไมมอวย
มารักเงาะทรพดคนอบาท
แคนนักรักใครได้แดเนอ

ท้าวสามนต์เสียใจจนตมจับ

ขยำขยบดักหนอยกักค้อยคตาย
อิจจนาตตม้งข้างม้งาย
หนอกษตรยทงหลตายไมเออเฟอ
ทุดข้างชวชาติประหตาดเหตอ
แดอเขาเกล็ดอทาซ้าไห้หน้าใจ ฯ

— ทอดเข้ากับตะโพน —

ว่าพดางฉวยได้ไมเรียว
อู้ดุกชว่นางจ้งไร

โกรธเกรี้ยวตวัดนหม่นได้
เอาไวโยดเสียให้แทบตาย ฯ

— ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด — ติดจำอวด —

ร้องรำ

๑ เมื่อนั้น
เห็นล้ามเคืองขุนควนควาย

นางมณฑาทอกสันชวัญหาย
จะเพ็ดทวดเบียงบายกเกรงกตว ๗

ร้องเพลงเทพทอง

๑ จึ่งออกมาว่ากับดุกด้าว
เดี่ยยศ์เดี่ยยศักดิ์ไม่รักคว
เขาจะเยาะเย้ยเงินเบนตำรา
จะชนชออดอดนสันนไป
ควรหรือมาเบ้นได้เช่นนั้น

(ครวญ) ว่าพลงทางทรงโคกกา

ช่างทำความงามนาคอคนชว
เด็กมัวได้เงาะเห็นเหมาะใจ
พ่อแม่จะเอาหน้าไปไว้ไหน
ถึงบรรดยักไมสันคนนินทา
เดี่ยยทเมมรูกเจ้าหนกหนา
กตยาเพียงจะสันลัมประดี ๗

— โออด —

ร้องเพลงโอ้ลาว

รจนา (ร้อง) — พระเอยพระมารดา

อย่าโคกกาเคืองของหมองศรี

มณฑา (พูด) — เพราะดุกเต่าได้ผัวชวเช่นนั้น
เขาจะเยาะเย้ยเงินเบนตำรา
เงาะบ่าบ่าไบไม่ลัมกัน

ไม่เคยมีในวงศ์พงศ์พันธุ์
แต่รังว่าโหยกเหยกเล็กสรว
จะให้ชอบมันได้อย่างไร

รจนา (ร้อง) — อันน้ำใสใจจริงของข้า

จะรักใครเงาะบ้านนั้นหาไม่

มณฑา (พูด) — ว่าไม่รักเหตุไฉนให้มาดัย

ล่อมคองเงาะไพรทำไมกัน

รจนา (ร้อง) — อันน้ำใสใจจริงของดุก
จะทุตไปให้เห็นสิ่งล้าคัญ

หารักใคร่พันธุ์ผูกหมายมัน
ที่ไหนนพระองค์จะทรงฟัง ๗

เจรจา

มณฑา — แม่คุณของแม่ เจ้าหมามันอะไรนะ บอกมาเถละลูก แม่จะได้ช่วยเพ็ดทูล
เบี่ยงบ้ายพระบิดาให้หายกริ้ว, จะชั่วดีอย่างไร เจ้าก็ลูกของแม่ บอกมา
เถละนะลูกนะ, นั่งเสียเช่นนี้ ใครๆ เขาจะเห็นความจริงของเจ้าละ

ร้องเพลงแขกถอนสายบัว

รจนา —	อันชวตมิใช่จะไม่รู้	เหมือนหน้าทวมปากอยู่ตื้นหนึ่ง
	ถึงชนกชนนีจะชิงชัง	ตูกักหวงทูลอ้อขอโทษกรรม
	ทั้งนี้แต่ว่าสนา	จะก้มหน้าใช้กรรมให้สิ้นก่อน
	ยากเย็นอย่างไรไม่ทุกข์ร้อน	มารตรอย่าทรงไศกาตย์ ๖

ร้องรำ

๑	เมื่อนน	นางมณฑาหลากจิตคิดตั้งด้าย
	ปลดอบถามตุกรักชักใช้	จนอ่อนใจไม่บอกออกความ
	กชงนาหน้าดุกว่ายาก	เห็นอยปากว่าคาญชครานถาม
	มึงเห็นอายเงาะว่าเหมาะงาม	จะแระตามมันไปช่างไม่อาย
(ทอด)	ว่าพดางทางกดับเข้ามาเฝ้า	กระซิบทูลแบ่งเบาเบี่ยงบ้าย
	ได้ไปถามอตุกแด่นร้าย	มันพูดเป็นแบบคายไม่เข้าใจ ๖

เจรจา

มณฑา — หลากนักมารักอ้ายเงาะบ้า ชอบลงอาญาอย่าปราศรัย แต่พระได้ออก
โอรสไปรดไว้ ให้เลือกตามชอบใจทั้งเจ็ดคน ครั้นจะลงโทษทัณฑ์มันแล้ว
จะนิพนธ์ว่าเราทุกแห่งหน ไปรดแต่เพียงขับไล่เสียให้พ้น มันอดอยากยาก
จนอย่าหน้าพา เลยเพคะ ๖

ร้องเพลงเงินขายอ้อย

๑ เมื่อนน	ท้าวสามนต์ได้ฟังซังหน้าหน้า
๒ ทงรทงแคนแน่นอรา	นั่งนกรทกรออยู่ไนใจ
๓ จำจะต้องเงื้องดคอดกน	คอยหยิบผัดมันให้จงได้
๔ คิดพดางทางดั่งเด้นาใน	อ้อรจนากูไม่ขอเห็นมัน ฯ

เจรจา

ท้าวสามนต์—เฮ้ยเสนา, อ้อรจนากูไม่อยากเห็นหน้ามันต่อไป จงขับไล่ไปเสียกับอ้ายเงาะ
 บ้า ไปปลุกกระท่อมที่ปลายนาให้มันอยู่ เดิมกูคิดว่าจะแต่งการวิวาห์ให้
 ครองคู่ทั้งเจ็ดคน อ้อเจ้ากรรมทำตนให้กูขายหน้า, เลิกกันที กูไม่แต่ง
 ไม่ตั้งให้มันละ ไปเร็ว ๆ เข้า, รับพาตัวไปเสียทั้งสองคน กูไม่อยากเห็น
 — ท้าวสามนต์ชวนนางมณฑาเสด็จขึ้น —

เสนา — (ทูลรจนา) พระอาญาไม่พินเกล้า, ขอเชิญพระลูกเจ้าเสด็จไปปลายนา
 ตามกระแสพระราชบัญชา เกิดพระเจ้าข้า
 รจนา — ประเดี๋ยวก่อนเกิดค่ะ

ร้องรำ

๑ เมื่อนน	รจนาแดนเศร้าโศกศัลย์
๒ บังคมดาบิตรงค์ทรงธรรม	ดวงหทัยไหวหวนถึงชนนี้ ฯ

— ปี่พาทย์ทำเพลงทะวอย —

เสนา — เชิญเสด็จเกิดพะยะค่ะ
 — นางรจนากับเจ้าเงาะตามเสนาลงมาเวทิล้าง —
 บิลมาน

ร้องเพลงทวย

โอ้พระบิดามารดาเจ้า	พระคุณเคยปกเกล้าเกศ
มาทำชายบาทาคราน	รับสั่งให้ขบหน้ด้ายจำไทด
แต่นวิตกกอกเอ๋ยไม่เคยยาก	จะลำบากเคื่องเข็ญเป็นไฉน
ถึงกรรมแต่เจ้าจะจากไป	ทงต้ององค์ทรงชัยถูกชอตา ฯ

— ปี่พาทย์ทำโอด แล้วเข็ด —

— เสนานำเจ้าเงาะและนางรจนาเข้าโรง —

จบฉากที่ ๒

ฉากที่ ๓ กระท่อมปลายนานา

— ปี่พาทย์ทำเพลงเข็ด —

เบ็ดมาน

— เสนานำนางรจนากับเจ้าเงาะออกเวทีล่าง —

ร้องเพลงโอ้ร้าย

๑ ครนถงกระท่อมทบทอย	แต่ดัดมเพชเป็นหนกหนา
ไม่เคยเห็นเช่นนี้แต่เกิดมา	ก็ไศกาทรตุนงทนอกชาน ฯ

— โอด —

เจรจา

เสนา— ได้โปรดเถอะพะย่ะค่ะ กระท่อมนี้แหละที่สมเด็จพระบิดาโปรดให้สร้างขึ้นเป็น
ที่ประทับของใต้ฝ่าพระบาท ข้าพราชเจ้าขอกราบถวายบังคมลา

ร้องเพลงเขมรไล่ควาย

๑ เมื่อน	เจ้าเงาะปรีเปรมเกษมสำนัต
เข้าไปในทมิฬทึมนาน	เที่ยวดของประทานทงปวง
แกตั้งหีบกระโถนมาโยนเล่น	ทำเป็นเหมือนนกจับลูกชวง
มองเขมรเห็นหวดกนกดวง	เขามาจวงตักนาทาจะกิน ฯ

” แดวหยิบครีมาตงบนเชิงกราน
” คัดมาตักหัดตาออกคาคง
” แดวหยิบหมอนมาองยงพนขาว
พอโพดเพ็ดเวตาด้วยณห์

รื่องชาติ

โนมนางแห่งน้อยช้อยชด

รื่องราย

๑) บุญพุกบงนางได้รางวัล
พอยกนอกพาทิมพาค
เหมือนหงส์แฉ่งแนะนำจำเพาะ
ไม่วรเคยงดุด่าทาวพระยา
พระโปรดปรานประทานทับกระโจม
ขอเชิญชมดมบดรามงม
จะถนอมกตอดมเกลยงเดยงเจ้า
ขอเชิญโฉมงามทราวม้วย

รองราย

๒๕
© เมื่อนน

ใต้พังค่าเจ้าเงาะพุดระวาระวาย
นางตำรวอดต์รวอดตันต์ไม้กตน์ใต้
แกชวยนวยมตมาเจียนตอง

๕ ๒ ๓ ๕
 เบอจะตายผมเฝ้าเขาเบยกตัน
 ๒ ๒ ๔ ๕ ๔
 แล้งนอยพดบตรนบดยง
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 คักขาวลารมาได้ก่อไฟหง
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 กางม้งเดัยโหดแหววน
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 กระดิกเทาทำเด่นให้เห็นขน
 ๒ ๒ ๒ ๕ ๕
 จรงราพนพุดเกยอเดยวอดด ๖

๖ ๖ ๘ ๕ ๖ ๘ ๖
 ผอ.พศ.ดร.เพ็ญจันทร์อนทรวงกต
 อยากรู้ว่าใครหาหมองไม้ต้องการ

เคยภรรยากรมวัดมณฑลนคร
เทวณบนาดให้เทยวมา
จึงได้เมียงามเหมาะจนเกินหน้า
แต่ว่าสนาของเงาะเกราะหัด
ทองเครื่องใช้ได้พร้อมเพราะบุญ
มารศรีอย่าเศร้าเสียใจ
มิให้อายแก่เขาเหล่าเขาใหญ่
มานั่งในห้องหีบภพพชาย ๆ

หมวดนางรจนา โคมฉาย
 แขนงคายนคณันชนคณอง
 อรไทตะเทนเมนิมยของ
 ทำชองได้พุดแก้วห้อยยา

ร้องเพลงหกบทขึ้นเดียว

๑ นำเขยนำซัง
 เหยาเรือนเหมอนกนกบรังกา
 เมอกดางวนนทาเบเนบาไ
 ฤดาตเณตยวเจวจรนระเจ้าเงาะ
 นหรือชาวนอกฟ้าหิมพานต์
 อแม่เอยซางชะออนนอวนวง
 นอยหรือนารกอยุ่อกโซ
 ปร่างซางกระไรเหมอนยักษมาร
 บตุรงคทรวงศ์กิดรักใคร่
 จอบเลี่ยมดาร์พดจิตให้พรอม

ซางอวดมั่งอวดดีไม่อายหน้า
 แค้นคิดล้มบดพานาหัวเราะ
 เคยวนเอออะไรพูดออกเหาะ
 กตบมาเขาะเย้ยหยันจนจริง
 ชมซานมาเที่ยวเกยวณหญิง
 เพราะพรงหวานฉาดงนาตาต
 หุหนาคาโตเท่าใช้ห่าน
 ถัดนเกินการเกอบเท่าพ้อม
 จังโปรดให้ตั้งดูอยู่กระท่อม
 พอล้มททาปดอมแปดงมา ฯ

ร้องเพลงไอ้โถมนอก

๑ แฉ่นเอยแฉ่นแขนง
 ตเด็กตน้อยคอยนิทา
 พกไม่หตกเตียงเถยดังตั้ง
 เจ้าเยยเยาะว่าเงาะไม่งามเงะ
 อยาประมาณรูปพวาชเหว
 ชาวรวชาววงไม่ซังซัง

กระไรแกดังตดพ้อเด่นต่อหน้า
 ค่อนว่าพิไรไค้แคะ
 มนกจริงกระนนวนนแหะ
 แะแะว่าเด่นหรือว่าจริง
 ไม่ว่าเด่นเป็นเด่นให้ชอบใจหญิง
 อดดำทงพวงมาดัยมาให้คตอง ฯ

ร้องร้าย

๑ ว่าพดางทางถอดเงาะเดี่ย

เขาซ่อนเมี่ยมวางไวท์ในห้อง

— เจ้าเงาะลูกเข้าไปถอดเงาะแล้วเดินออกมา —

รูปทรงไธภาดังทาทอง
 เห็นห่มผ้าสีใบโพธิ์พลุด
 แฉ่งไธกระแอมแอมยมพดาง

ค้อยย่องมานั่งซางหงนาง
 จงยนวนไปจตัสซาง
 ตระกิดนางให้รู้ตนแน่ ฯ

ร้องรำ

๑ เมื่อนน

คิดว่าเงาจะดับหลังทำรังแก
 โมโหหันหน้ามาหยกทง
 นอยหรือถอดเงาเหมาะเหลือใจ
 หนาตาจมนตมพรหมเพรา
 คิดไว้ก็สออารมณ์ปอง

รจนาไม่อยากจะแยแ่
 ไม่เหลียวแลร้องอึ้งคะนังไป
 เห็นรูปทองก็ตะลึงหลงใหล
 เนอหงษ์ข้างกระไรราวกับทอง
 งามเขวกระหิมมยของ
 ผิดพรรณผดผ่องได้ภา

ร้องรำ

๑ เมื่อนน

เห็นนางอายเอียงเมียงพักตรา

พระดังขเกษมต้นคหรรษา
 จึ่งแต่งว่าดักพียอกหยอกเอ็น

ร้องเพลงต้นบรเทศ

๑ เจ้าเขยเจ้าพี่

ผินหนาผนหลังนางเมิน
 นิ่งอยู่ไยดีไม่ตีเฒ่า
 ไม่แก้งอวดทรวดทรงงพิเคราะห์
 เมอกลคองวาทาพพอง
 หนาตาหายเคอะไม่เทอะทะ
 หนวดเคราพกถอนเดียดอนเดียน
 ยงพวงพเทาพอมหรือยอผดง

ไม่พอที่จะระคางห่างเหิน
 อย่าสละทงสะเทินเชญดูเงา
 นินแะเจ้าจะเหมาะหรือมเหมาะ
 อย่าหัวเราะเยาะเขยไปเลยคะ
 เคยวนนองจคงไปดีหนะ
 มนต์อะกระหนเบนมนคง
 ไม่ว่าเด่นเห็นเจียนจะดุ่มหลง
 รูปทรงคงขยันแ่ดวกถยา

ร้องเพลงโอโหมเพลงถึง

๑ ถึงเจ้าจะเข้าหอก็พอได้ เห็นจะไม่อับอายขายหน้า
ตามมตามเกิดเกิดน้องยา ตามประสาอยากเย็นชื่นใจ ฯ

— พระสังข์ขุนนางรจนาเข้าในกระท่อม —

— ปี่พาทย์ทำเพลงตระนอน —

— แล้วเปิดไฟสว่างสมมติเป็นรุ่งแจ้ง ได้ยินเสียงไก่ขันและนกร้อง —

— ตอนนั้นเปลี่ยนตัวเป็นเจ้าเงาะ —

— เสนาออกเวทูลแล้วร้องเรียก —

— มีเสียงสุนัขเห่า เสนาทำท่ากลัว —

เจรจา

เสนา — หม่อมแม่รจนา ขอรับ (เรียกอย่างนี้ ๒ — ๓ คน)

รจนา — (ร้อง) เอวาเอว้าย อัยหม่อมมา นกมาเกินผัดหมัดแล้วละ หม่อมไปดูชดะ

เจ้าเงาะ — (ออกมาแล้วกลับเข้าไป ทำท่าไขบอว่าไม่เห็นอะไร)

รจนา — ก็น้องได้ยินเสียงอยู่นั้น

ร้องรำ

๑ พอได้ยินเสียงเดิน
นางจึงตกดาตกใจ

มาร้องเรียกคอยทรมไร
เยี่ยงอย่างออกไปของดู ฯ

ร้องเพลงกาเรียนทองชั้นเดียว

๑ บदनัน
เรียกพดางทางมองจตุของดู
จึงเข้าไปบังคมกมหน้า
แล้วทูลแสดงเจ้าเขาวมาดัย

เสนาหยุดยั้งนงคอยชย
เห็นโฉมตรูออกมาทหน้าดาน
นาตาให้ถลงด้วยดังสาร
ตามบัญชาการพระทรงยศ ฯ

— ปี่พาทย์รับเบาๆ —

เจรจาในเพลง

๑ บदनมรบั^๕งไซ^๕มา ให้เจ้าเงาะเด^๕าะหาปดา^๕ดัด
ทั้งหกเข^๕ยใหญ่^๕ก็ไม^๕ดัด กำหนดให้ท^๕นวันพร^๕ุ่งน
ใครได้ไม^๕ควรบ^๕รายน^๕้อยไป พระจะ^๕ให้ฆ่า^๕พัน^๕บน^๕เก^๕ศ

ร้องเพลงกาเรียนทองชั้นเดียว

ทุดแถ^๕งแ^๕ง^๕ความตาม^๕ค^๕ดี อัญช^๕ด^๕แ^๕ว^๕ก^๕ด^๕บ^๕ไป^๕ด^๕บ^๕ไ^๕ว ๕

— เสนาลากลับเข้าโรง —

ร้องร่าย

๑ เม^๕อน^๕น ร^๕จ^๕นา^๕อก^๕ง^๕ัน^๕ท^๕ว^๕น^๕ไ^๕ว
เข้า^๕ไป^๕ก^๕อด^๕เท^๕า^๕ผ^๕ว^๕ไ^๕ว อ^๕ร^๕ไ^๕ท^๕า^๕ด^๕ร^๕ด^๕ไ^๕ศ^๕กา ๕

ร้องโอป่นอก

๑ ย^๕ก^๕เ^๕ย^๕ไ^๕อ^๕ว^๕า^๕ค^๕ร^๕า^๕น น^๕า^๕ท^๕ี^๕จะ^๕ม^๕ว^๕ย^๕ด^๕ัง^๕ข^๕า^๕ร
ด^๕ม^๕เด^๕จ^๕พระ^๕บ^๕ิ^๕ด^๕เร^๕ศ^๕ไ^๕ม^๕เ^๕ว^๕ท^๕น^๕า จ^๕ะ^๕ค^๕ิ^๕ด^๕อ^๕า^๕น^๕พ^๕า^๕ด^๕ฆ^๕า^๕ช^๕ว^๕า^๕ด^๕ย ๕

เจรจา

๑ ให้^๕หา^๕ป^๕ดา^๕เบ^๕น^๕ร^๕อย^๕น^๕อย^๕ห^๕ร^๕อน^๕น ประ^๕ก^๕ว^๕ด^๕ก^๕ัน^๕ก^๕บ^๕เขา^๕เห^๕ด^๕า^๕เข^๕ย^๕ไ^๕ห^๕ญ^๕
เข^๕า^๕ม^๕ง^๕ม^๕ค^๕ี^๕ร^๕ด^๕ข^๕ท^๕ก^๕ข^๕ะ^๕ไ^๕ว ประ^๕เด^๕ย^๕ว^๕เด^๕ย^๕ว^๕ก^๕จะ^๕ไ^๕ด^๕ง^๕าย^๕ด^๕าย
ว^๕ิ^๕ด^๕ก^๕แ^๕ด^๕ว^๕น^๕ท^๕ว^๕ผ^๕ว^๕ร^๕ก ย^๕า^๕ก^๕น^๕ก^๕จ^๕ก^๕ซ^๕ก^๕ซ^๕น^๕ข^๕ว^๕น^๕ข^๕ว^๕าย
ผ^๕ว^๕เม^๕ย^๕ด^๕อง^๕ค^๕น^๕จ^๕น^๕จะ^๕ต^๕าย จ^๕ะ^๕หา^๕ป^๕ดา^๕ไป^๕ถ^๕ว^๕าย^๕ท^๕ไ^๕น^๕ท^๕ัน
ถ้า^๕พระ^๕ร^๕ูป^๕ท^๕อง^๕ห^๕อง^๕บ^๕ร^๕ว^๕ร^๕ด^๕ย เม^๕ย^๕จะ^๕ตาม^๕เขา^๕ไป^๕ม^๕ไ^๕ด^๕พร^๕ัน
จะ^๕ให้^๕เขา^๕พิ^๕ฆ^๕า^๕ต^๕พ^๕า^๕ด^๕พัน ด^๕ั^๕ต^๕าย^๕ตาม^๕ก^๕ัน^๕ม^๕ไ^๕ค^๕ิ^๕ด^๕ก^๕ด^๕ว ๕

ร้องเพลงตะนาวแปลง

๑ ไม^๕เ^๕ว^๕ข^๕อ^๕ย^๕ุด^๕ห^๕น^๕าค^๕น^๕ท^๕ง^๕ห^๕ด^๕าย มิ^๕ให้^๕ช^๕า^๕ย^๕อ^๕น^๕ค^๕อง^๕เบ^๕น^๕ด^๕อง^๕ผ^๕ว
ว^๕า^๕พ^๕ด^๕าง^๕น^๕าง^๕ท^๕ม^๕ท^๕อ^๕ด^๕ด^๕ว ด^๕ิ^๕อ^๕ก^๕ซ^๕ก^๕ห^๕ว^๕ว^๕า^๕พิ^๕ไ^๕ว ๕

— โอด —

ร้องรำ

๑ เมื่อนั้น

ปดอบนางพดางเข็ดขดณัน

เจ้าเงาะยังคิดพิสมัย

โถมเด้าเอาใจให้เค็ดอ่อนคลาย ฯ

ร้องเพลงจระเข้ขวางคลอง

๑ น้องเอยนักรัก

อย่าครวญครวนาเนตรฟุ่มฟาย

นางในได้ฟ้าไม่หาได้

ทำไมกับผกปลิดเจ้าอย่ากด

ไปนอนเสียให้สับยาหยายเจ็บหลัง

แย้มสรวดชวนชิตจุมพิตพกักร

งามพกักรผองเหมือนเดือนฉาย

แค้นเดียวตายนวดน้องจะหมองมัว

พชอบใจเจ้านักทรวกผว

ดักแค้นตัวก็จะได้ไม่ยากนัก

จะมานั่งไศกาด้วยปลิดผก

น้องรักเจ้าอย่าขงหมองอุรา ฯ

ร้องเพลงกลม

๑ ว่าพดางทางจับไม้เท้าทรง

แผดงฤทธิเหาะเหิรเดินพา

ได้เกือกแก้วแฉ่ดวงจากเคหา

ตรงมายังฝั่งชดธาร ฯ

— ป้าพาทย์ทำเพลงกลมแล้วเชิด —

— เจ้าเงาะขึ้นรอกแล้วลงรอกมาออกกลมเวทีล่าง —

บัดนี้

จบฉากที่ ๓

ฉากที่ ๔ ต้นโพธิ์ใหญ่ ริมบึง

— มีแท่นหินสำหรับนั่งอยู่ใต้ต้นโพธิ์ ต้นโพธิ์นั้นทำโพรงให้เป็นที่หลบภัยตัวได้ —

— เบื้องหน้าออกไปทำให้เห็นเป็นหนองน้ำหรือบึง —

— เบื้องหลังทำให้เห็นเป็นท้องน้ำที่ทกเขยจะพายเรือและทอดแหได้ —

— บั๊พาทย์ทำเพลงเชิด —

เปิดม่าน

— เจ้าเงาะลงรอกมาในเพลงเชิด แล้วบ้องหน้า —

ร้องรำ

๑ ครนกงจงตงหยดยง

ทรมโพธิ์ใบบึงดริยฉาน

(ทอด) ถอดเงาะซ่อนเดิมมทนนาน

แถวโอมอ่านมหาจินตามนตร์ ฯ

— เจ้าเงาะขึ้นไปบนแท่นหิน เข้าไปในโพรงโพธิ์ ถอดเงาะเป็นพระสังข์ออกมาหนึ่งอยู่ —

ร้องเพลงล่องเรือ

๑ เดชะเวทวิเศษของมารดา

ฝูงปลาผาดันทุกแห่งหน

เป็นหมู่หมู่มากมายในลำยง

บางว้ายวนพ่นนาคดำไป ฯ

— ฝูงปลาออกทีละชนิดและแต่ละชนิดทำบทตามคำร้อง —

ร้องเพลงฟองน้ำ

๑ ตะเพียนทองดองดอยมาดาคดำ

กะให้ดำว้ายแหวกขงตาไหล

ปลาทะโปปลาดว้ายเรียงรายไป

เนื้ออ่อนไหวโดดเด่นวาร์

ปลาดร้อยดอยดองมาเบเนเตา

พอปลาดเค้ายับกุดกุดหิน

ปลาดมอเทศเคียงค้อยมากม

นวดจนทรสเบนนวนชวนดู

ปลากาปลาบปลากบเกา

ปลาดเรตมเขาเหลาปลาดม

ปลาดเลอพ่นาเบเนฟองฟ

ปลาดกรายว้ายวู่วียนมา

ด้วยเวทพระดังขจรงจตุ

เป็นหม่อมหม่อมเนกนคเหตพนรูปดา

ไม่เบี่ยงบิดว้ายริเข้ามาหา

วนอยู่หน้าทงพระดังขทอง ฯ

— ปี่พาทย์ทำเพลงฉิ่งกลาง —

— ฟังปลาจับระบำอยู่ตรงหน้าพระสังข์ —

— ทกเขยออกท้ายเพลง —

ร้องร่าย

๑ เมื่อนน

ตอวนหาปลาตามคลอง

ปลามากดักตกไม่ได้

รบพายมาจนถึงบงปลายนา

เห็นพระดังขงอยทผงชด

จะเป็นเทพารักษ์หรือพระไท่

จงวาดแฉะนาวาเข้ามาพดณ

ต่างกมกรานหมอบยอภกาย

ทกเขยพายเรือดอยดะดอง

กับพวกพ้องทอดแหแข่งแซ่มา

คิดอศักรยัยใจเป็นหนักหนา

พบมัจฉานับแสนแน่นไป

ต่างคนพิศวงดังดัย

เถียงกันวนไปทงไพร่นาย

ทงทกอกสันขวญหาย

ว่านนายหนักคะเนว่าเทวา ฯ

(ทกค)

ร้องเพลงกล่อมพระยา

๑ เมื่อนน

เห็นทกเขยเคอะเซอะมา

พระดังขงนยมอยในหน้า

ส้มดงจันตากยนค ฯ

ร้องร่าย

๑ จังแฉะแฉะแกดงท่าไม้รจก

เอะแฉะอ้อเจ้าเหตณ

เรือแพแหวนกเข้ามา

เราเบนเทพเจ้าเขาเถาตอ

แต่ทกคอกคนตายเสียหตายพน

มาหาเรานคหรือร่าย

ถามทกชักใช้ไปไหนน

หนวยกานพาดจะตมผมอ

จะดอบดกตกปลาดของชาหรือ

นบถอทกแห่งแพรงพราย

อย่าดุดนคคหมนมกกาย

บอทยบุตณปลายให้แจ้งใจ ฯ

เจรจา

พระสังข์ — เอ๊ะ, ท่านเหล่านั้นจะพากันไปทางไหนนะ ? ดูท่าทีก็เป็นคนมีฝีมือ, จะมาขโมยปลาของเรา ?

หกลเขย — เปล่า เปล่า เปล่า เจ้าค่ะ, กระหม่อมฉันเป็นลูกเขยท่านทั่วสามนต์

พระสังข์ — อ้อ, ท่านทั้งหลายคนนี้เป็นลูกเขยท่านทั่วสามนต์, ทำที่ดูชอบกล ๆ นี่ถือว่าเป็นพวกขโมย เห็นมีแหวนติดมาด้วย ท่านจะมาลอบลักดักขโมยปลาของเรา ? ไม่ได้ละ จะบอกให้รู้ เรานะเป็นเทพารักษ์ประจำรักษาอยู่ในที่นี้ ผู้ใดจะผ่านไปมา ต้องมาเคารพบอกกล่าวแก่เราเสียก่อนจึงจะไม่มีอันตราย แต่ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนขึ้นมาข่มเหงไม่เคารพยำเกรง หรือว่าจะมาลอบลักดักปลาเอาไปกิน โดยไม่บอกเล่า เราจะหักคอเสียทีเดียวเชียวละ

หกลเขย — (พูดพร้อมกัน) โอ๊ย, ได้โปรดเกิดจะค่ะ ข้าเจ้ามิได้บังอาจดูหมิ่นพระไทรเจ้าว่าเทพดาเทพารักษ์อะไรมิได้ดอกจะค่ะ

รื้อร่าย

๑ เมื่อนั้น

ถ้าจิตคิดคิดว่าพระไทร

(ทอดเต้ม) ใจคอทกทกนกพรน

หกลเขยออกฉันทวนไหว

กราบไหว้ท่อมหัวกตฤทธา

ปากฉันทงัดตบซังตายว่

เจรจา

ท่านทั่วสามนต์ผู้พอตา

ข้าทอดแหแปรช้อนแต่เช้าตรู่

ไม่ได้ปลาดีหน้อยสรวยเคราะห์

กตฤทธาพอตาจะฆ่าเสีย

เทวดาแดงปลากวักมากมาย

ให้หาปลาประกวดกับอ้ายเงาะ

ออกอ่อนหูหิ้วหอบเทียรอบเกาะ

ผดยแพ้อ้ายเงาะจะได้ขาย

ดังดาร์แต่เมื่อยจะเป็นม่าย

จะขอไปถวายพอรอดตัว ะ

ร้องรำ

๐ เมื่อนน
 จงว่าหกเซยเจ้านเอนมว
 แต่ได้มาขอแถวกจำให้
 จะให้ห้อมมิให้ทงหกของค

พระดังชได้พงกยมทว
 ไม่กถวบาปกรรมทำประม
 เราไชรจะขอบั้งดังประดังค
 ทานจงปึกษาหาหอกน ๑

ร้องรำ

๐ เมื่อนน
 พระองค์จะประดังคดังโรน

หกเซยรบค้ำมมม
 สักรพมมแถวไม่ชดเดย

เจรจา

ถัดเทแต่ทวนจะเอือกเอ
 กถวยออยชนมมมเนย

ทงเบตโก้เหลาชาวของเดย
 จะแตงตงดังเวยเซ่นวก ๑

ร้องเพลงแขกไท่รชั้นเดียว

๐ เมื่อนน
 เราเป็นเทวดารักษ
 จะขอปดายจุมกหม่อมตูกเซย
 แม่ให้เราเราจะให้ปดาไป

พระดังชกถาวแกดังแจประจักษ
 จะเซ่นวกดังของไม่ค้องใจ
 ออย่าถัดเดยคนถ่น้อยหามากไม่
 จะให้ห้อมมิให้เร่งวามา ๑

— หกเซยทำทำปึกษากน —

ร้องรำ

๐ เมื่อนน

หกเซยได้พงนงปึกษา

— หกเซยเจรจากนละคำหรือคนละวรรค คำท้ายพร้อมกัน —

ชชะเจ้าเดหเทวดา
 แม่เซอดเดยเมยเห็นจุมกถวน,

จะเขาปดาแตกปดายจุมกน,
 จะกระบวนผนทงนงบน,

ของดำกัญหันักหนาเข้าตาจน
 น่นะอย่าพักประตักประตืด.
 หาบดาที่ไหนก็ไม่
 หกเขยรอรอจด
 นงนงกมหนาดตากัน

(ทอดเต้า) ต่างยอมพร้อมใจไม่กตัญเฒ่า

จะผ่อนปรนแก้ไขอย่างไรดี.
 ทนเจ็บเอาเถิดอย่าจุจ,
 อ้ายเงาะดำหาได้ดีอ้ายมัน
 ดุ๊กคิดดุ๊กที่จะผ่อนผัน
 เชือดเฉิบเห็นอนจะได้ไป
 อดยได้มิดเห็นของบ่าวไพร่

เจรจา

- เขยใหญ่ — นิแนะ พวกเรา, พี่เห็นว่าเทวดาองค์นี้ช่างอูตริเสียจริงๆ
- เขยรอง — ก็นั่นนะสิครับ, ของอื่น ๆ ซึ่งเราจะบวงสรวงหรือทำนาก็ไม่ต้องการ
- เขยที่ ๓ — จำเพาะจะมาเอาปลายจุมกซึ่งเป็นของสำคัญที่เมียเขาต้องการเสียด้วย
- เขยที่ ๔ — ถ้าเชือดออกเสีย จุมกก็โหว่ กลับไปบ้าน เมียเขาคงไม่รักเป็นแน่
 เป็นแน่ ๆ ที่เดียว
- เขยที่ ๕ — จุมกมันเป็นของสำคัญสำหรับหน้า
- เขยรอง — มันไม่เฉพาะแต่หน้าหรอก, มันอย่างอื่นด้วย
- เขยที่ ๖ — เชือดออกเสียมันก็หมดสวยไปเลย เมียคงได้มั่วเป็นแน่ ที่ไหนเขา
 จะรักเรา
- เขยใหญ่ — พี่ก็แปลกใจเหมือนกัน เทวดาองค์นี้ถ้าจะชอบกินปลายจุมกคนเสียแล้ว
- พระสังข์ — (พูดเสียงดัง) เอ, อย่างไหนนะ? ดูปรึกษากันนานจริง จะให้หรือ
 ไม่ให้ ปลายจุมกที่เราขอนั้นนะ ถ้าไม่ให้ เราก็จะไม่ให้ปลาของเรา
- หกเขย — (พร้อมกัน) เทวดาเจ้าขา, เทวดาอย่าเชือดให้มันมากนะจะกะ เอาเถิด
 จะกะ เชือดเถอะ เทวดาใจดีใจดี

ร้องรำ

ต่างยอมพร้อมใจไม่ถ่วงเจ็บ
ยื่นให้เทวณันได

ฉวยได้มดเห็บของบ่าวไพร่
ทอดถอนใจใหญ่ย้อยท้อ ฯ

ร้องรำ

๑ เมื่อนน

ยมพลางทางตรัสทักพอ
แฉกเขามดกรวดดกกับคัสดา
เขามอดกับบวมกไว้อ่อนนวด
ทางเอมดเรียบจบจบจง
เขาตะนะตะเซอิดเตอิดแดง

พระดังขรรดต้นตกถนหรวบ
เออะอะไรใจคอเหมยอนปลาชิว
ทงหกตกประหม่าหนานว
อยาบดพลวดกตกพลกแพตง
หวนตวกถวรองจนเลี้ยงแห่ง
จุมกแหง้งโหววณันตักคน ฯ

— ปี่พาทย์ทำปี่กลอง — ติดจำอวด —

ร้องรำ

๑ เมื่อนน

เจ็บแสบแทบตายเค็มทน
เขยใหญ่ใจแข็งท่าแถ้งว่า
ลึงกิดเพอนเตอนทวงเทวน

หกเขยดบแผดพลางทางบน
ต่างคนต่างแถ้งแถ้งกัน
จุมกถวนตหนายกมด้น
แถ้งกันเมื่อไรจะให้ปลา ฯ

— เกรจาดิดจำอวด —

ร้องเพลงเชอ

๑ เมื่อนน

จงตงดักยอชชฐานด้วยวาจา
จงกระโดดโดดชันมาริมฝั่ง
พอด้นคำประกาศไม่ถลาดคตาย

พระดังขกรนด้นปรารณา
มัจฉาตัวโตถนทตาย
ให้ด้นหวงตงจตทกคหมาย
ปลาตายบนตถกถนเกดถนไป ฯ

— ปี่พาทย์ทำเพลงรว —

— ฝูงปลากระโดดชันมานอนตายบนตถ —

ร้องร่าย

(ทอด) แดงแดงแบ่มจินดาซั่วๆ

ให้คนจะต้องตัวหามากไม่

— ติดจำอวด —

หกองค์จึงพากันคลาไคล

เขาปดไปจึงดมอารมณ์คิด ฯ

ร้องร่าย

๑ เมื่อนั้น

(ทอด) แดงอำดาเทวนอนทรงฤทธิ์

หกเขยค่อยคลายดีบายจิต

หัวท้ายพวยพาดนาวาซอก

บ่าวตะบิดเชือกน้อยร้อยปด

รับเร่ง โดยด่วนจวนเวลา

บ้างกับออกโยนยาวฉาวฉ่า

กตัญญูให้ทันเดือนกันยายน ฯ

— ปี่พาทย์ทำเพลงไล่ —

— หกเขยเข้าโรง —

— พระสังข์บ้องหน้า —

ร้องร่าย

๑ เมื่อนั้น

(ทอดครั้ง) จึ่งหยิบรูปเงาะมาสวมกาย

พระดังขลุ่ยมัจจุรค์ทศหมาย

ร้อยปดมากมายเหลือประมาณ

แดวดัดหวายคอกคดบิดพลัด

แผดงฤทธิ์รูปเงาะเหาะปด

เขาไม่ท้าวพาคานหาบหว

ดอยดัดดองฟ้าคลาไคล ฯ

— ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด —

— เจ้าเงาะขึ้นรอก เข้าโรง —

ปิดม่าน

จบฉากที่ ๕

ฉากที่ ๕ พระตำหนักสวน

— ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด —

เปิดม่าน

— เวทีบน ท้าวสามนต์ และนางมณฑา กำลังเสด็จลงสวน —

— มีธิดาทิ้งหอกและนางกำนัลกับบรรดาเสนาเฝ้า —

— เจ้าเงาะหางปลา มินางรจนาตาม ออกเวทีล่างเบื้องหน้า —

ร้องเพลงแขกอะหวัง

๑ ครนถงจิงเข้าในสวนศรี อัญชัถ์ต้องกษัตริย์เป็นใหญ่
เจ้าเงาะย่นยมหัวไม่กลัวใคร ทิ้งปดางไว้ให้พ่อตา ฯ

ร้องรำ

๑ รจนาจิงทุบตุรงค์ นปดางตั้งสวนศิวศิธา
ยุตดำให้เฒ่าเพราะเกรงพระอาญา ได้มาน้อยนักดั่งต้องร้อย
ตามประดาอยากเย็นชื่นใจ ไม่มีบ่าวมีไพร่ใช้ต่อ
ผิวเมี่ยงต้องคนจนตอของตอย ไม่เกิดศดขยเหมือนลูกสาวของท้าวไท
หอกเขยเขาดมยศศักดิ์ ท่านพ่อตาโปรดนักรักใคร่
ไปหาปดามาแถวหรืออย่างไร เห็นจะได้มากมายหลายกระบุง ฯ

ร้องรำ

๑ เมื่อนน ท้าวสามนต์เคื่องชดพดหมอนผดุง
ก้นมือคนไม่หมั่นได้ฟัง ไม่ดื่มทหมายมั่งจะฆ่าฟัน
อรจนาพาผัวมาเย้ยได้ แค้นใจเหลือทจะอดทน
เพราะอายเขยเขาคาเหตานั้น พากันเซอะชะไปกะไร
จิงชหนาตาตูกทงทกนาง มั่งข้างหากำซบผัวไม่
บานนยงมมานานาแค้นใจ กูจะใคร่ฆ่าเสียให้ม้วยมุต ฯ

เจรจา

ท้าวสามนต์ — นี่แน่ะ, นางหนทั้งหกคน, ผัวของเจ้านะบ้านนี้ไปมุดหัวนอนเสียที่ไหน
ก็ไม่รู้, ข้างกระไรไม่รู้ว่ากรรือการรื้อนใด ๆ ทั้งสิ้น ทำอารมณ์เย็น ทำไม
เวลาที่จะออกจากบ้านจึงไม่กำชับผัวของตัวให้กลับมาเร็ว ๆ บ้านนี้ไปไอ้เอ
อยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ข้างโง่บัดซบเสียจริง ๆ ไม่มีแววฉลาดเหมือนกับเขาบ้างเลย

— หกเขยออกเวทีต่าง —

หกนาง — เมื่อเวลาจะออกจากบ้าน หม่อมฉันก็ได้กำชับแล้วกำชับเล่าให้รับกลับ
มาเร็ว ๆ แต่นั่นจนบ้านนี้แล้วก็ยังไม่เห็นมา ไม่ทราบจะไปล่าช้าอยู่ที่ไหน
ทำอะไรก็ไม่ทันเขา พระอาญาไม่พ้นเกล้าฯ สุดแล้วแต่จะไปรุดเกิดเพคะ

ร้องรำ

๑ เมื่อนั้น
เร่งเข้าในวังอย่างรีบรุด
หวนปลาทากันมาโดยด่วน
ตรงเข้าเผ่นพัดนั้ไม่ผันแปร
คิดอวยด้วยปดายจุมกแห้ว
พรนตอถ้วตายเป็นพ่นไป

หกเขยร้อนใจดังไฟจุด
ข้าไท่อกุดตามเป็นแพ
บ่าวตามเป็นพรวนแบกอดนแห
เหลือบเห็นเงารยมแต่ยงเดี่ยวใจ
ก้มแฝงพักตราหาเงยไม่
ภาวนาหายใจมิใคร่ทัน ฯ

ร้องรำ

๑ เมื่อนั้น
จึ่งเข้าไปแก้หกเขยนั้น
แต่อวยเงาทรพดคนอปรย
เออนมเทยวไปจอดนอน
บ่าวไพร่ไปดวยกัหนักหนา
กุดนิตเตยวตอกครน
เออจุมกไปดุกอะไรนั้
จงบอกให้แจงกแคงใจ

ท้าวสามนต์เคืองชุ่นหุ่นหัน
กจะใคร่ฆ่าพ่นบนรอน
มนยงคความม้งมาถึงอน
ไม่วรรวรอนเจ้าคนด
ได้ปดามาไม่พอจะเช่นฉ
หาไม่ชัวจจะบรรดัย
เหมือนกันทุกคนน่าสงสัย
อย่าได้เอาเทจมาเจรจา ฯ

ร้องรำ

๑ เมื่อนั้น
แก่งตุดเดียวดุดปดพุดตา
(ทอดเต็ม) ดงคอรณนุดตากทปาทด

เซยใหญ่ทงหกดกประหม่า
แต่เซยซำกไปไม่เชื่อนแซ
บักเป่ากิดเฮาจุมกุดกเบนแผง

เจรจา

ท้าวสามนต์— น้แน่ะ, อ้ายหกเซย, ทำไมมึงจึงมาซำ? มัวไปเที่ยวจวดนอนอยู่ที่ไหน?

หกเซย — (พูดเป็นเสียงจุมกัก) มิได้ พะยะคะ, ตั้งแต่เช้าขึ้น หม่อมฉันก็ลงเรือ
เที่ยวหาปลาไปตามแม่น้ำลำคลอง, ตีวนลงไป หม่อมฉันก็กระโดด
โครมลงไปใต้น้ำ เพราะว่าอวนมันติดตอไม้, ค่อย ๆ สาวอวนช่วยกัน
ทั้งหมด แล้วหม่อมฉันก็เอามือคลำดู, พบคันแซ้ง ๆ โตประมาณสักเท่า
ซุง, หม่อมฉันก็ให้บ่าวช่วยกันกระตุกขึ้นมา, กลายเป็นจระเข้ไปทั้งตัว,
ปลาไม่มีสักตัวที่จะติดแหขึ้นมา เรายังจับตลอดวัน จนกระทั่งกลับมา
เฝ้าพะยะคะ

ท้าวสามนต์— อ้ายโกหก, กูไม่เชื่อมึง, เออ ที่จุมกนั้นมึงไปถูกอะไรมาวะ เหมือนกับ
เขาเชือดเลือดไหล?

— ท้าวสามนต์ลงจากเตียง —

— มาซื้อนลกกางดจุมกหกเซยที่ระคนจนครบทุกคน —

— ตอนนั้นเจ้าเงาะเข้าช่วยกู แล้วเล่นกวนมุขพอสมควร —

ท้าวสามนต์— (หันไปทางนางมณฑา - เรียก) ท่านยาย, จุมกอ้ายหกเซยเป็นรอย
เหมือนมิดเขียด เหมือนกันทั้งทุกคน (แล้วกลับหน้ามามหาหกเซย)
เฮ้ย, จุมกมึงไปถูกอะไรมาวะ, ไหนเล่าไปซิว่าจุมกมึงไปถูกอะไรมาวะ?

เซยที่ ๒ — (พูดเป็นเสียงจุมกัก) ได้โปรดเถิดพะยะคะ, ตั้งแต่เช้าหม่อมฉันกับ
น้องทั้งสองคนก็ไปทอดแห, พายเรือเข้าไปในคลอง พายเข้าไป ๆ ไป
ไกลจนหลงทาง, ปลาไม่ได้ แดดก็ร้อนจัดเข้า ๆ ทุกที, หม่อมฉัน

ก็เลยปวดศีรษะหน้ามืดตามัว พอสักประเดี๋ยวเรือกก็เข้าไปติดที่ริมตลิ่ง, ช่วยกันสามคนกับบ่าวไพร่ด้วย ถ่อเท่าไร ๆ เรือกก็ไม่ออกจากตลิ่ง, หม่อมฉันสามคนก็ช่วยกันถ่อ ช่วยกันล้าตลิ่ง โยกไปโยกมาโยกมา โยกไป

— ตีตะโพนเข้ากับจังหวะโยก และทำโยกให้เข้ากับจังหวะตะโพน —

— ท้าวสามนต์ก็ทำทำโยกไปด้วย —

หกเขย — พอโยกหนักเข้า, ถ่อก็หลุดมือ ตัวหม่อมฉันก็หล่นลงไปบนตลิ่งหน้าคว่ำ, พอลุกขึ้นมาได้จึงรู้ว่าจมนกแหวกไปหน่อย, ชาวบ้านแถบนั้นเขาเล่ากันว่า ที่นั่นมีผีเขมดร้ายหนักหนา จะรอยจะไม่ชอบพวกหม่อมฉันสามคน เลยก็จมนกหม่อมฉันทั้งสามคนแหวก หม่อมฉันก็เลยต้องกลับมา มีอาการปวดหัวเป็นไข้ แขนงจะไม่ถึงใต้ฝ่าพระบาท ได้โปรดเกิดพะย่ะค่ะ

ท้าวสามนต์ — แล้วอ้ายคนที่ ๔ นั้นล่ะ ทำไม่ถึงจมนกแหวก?

เขยที่ ๔ — หม่อมฉันไปต้อนที่ปากกลัด, ตีเท่าไร ๆ ก็ไม่ได้ปลา, หม่อมฉันเผลอสุม มาช่วยกันกับบ่าวหลายคน, สุมไป ๆ ก็ไม่เห็นมีปลา หม่อมฉันจึงสุมโพล่ง เข้าไปอีกที่หนึ่ง, เสียเงาะในสุมดังซุกซลัก ๆ หม่อมฉันจึงก้มหน้าไปดูที่ หัวสุม, มีตัวอะไรไม่ทราบ คำๆ ยาวๆ โดดโพล่งขึ้นมา กัดเอาปลาย จมูกฉับ เลยจมนกแหวกไปเลือดไหลโชยหน้า หม่อมฉันก็ตกใจ รีบให้ บ่าวพายเรือกลับ ได้โปรดเกิดพะย่ะค่ะ

ท้าวสามนต์ — แหม, มันช่างมีอันเป็นไปเสียทุกคน, อ้ายเขยเล็กล่ะ?

— เขยเล็กคลานเข้ามา — เจ้าเงาะเข้าช่วยออกมาด้วย —

— เจ้าเงาะเอามือขึ้นคางเขยเล็ก แล้วชี้ให้ท้าวสามนต์ดูปลายจมูก —

เขยเล็ก — (จุน) เงาะอย่าเล่นน้ำ (เอามือตีเจ้าเงาะ)

ท้าวสามนต์ — อ้าว ไหนมึงเล่าไปซิวะ

เขยเล็ก — (หยุคลืนน้ำลาย — นึกคำขี้ปด) อ้า, ตั้งแต่เข้าตู่ พระอาทิตย์ยังไม่ขึ้นเลย, หม่อมฉันกับบ่าว ๆ พวกนั้นลงเรือ แฉวพายไปตามห้วยหนองคลองบึง เรือเลี้ยวไปเลี้ยวมา แล้วก็เลี้ยวมาเลี้ยวไป มาทะลุออกที่ปากลัด, หม่อมฉันกับบ่าวก็เฮาสวังช่วยกันหลายสวิง, หม่อมฉันก็ซ้อนสวิงลงไปในน้ำ พอจะยกสวิงขึ้นมา ก็รู้สึกว่ามีหนก ๆ หม่อมฉันก็พยายามยกสวิงขึ้นมา, พอยกขึ้นพ้นน้ำ เจ้าปลาชะโดตัวใหญ่อีกโหลโดดโผล่จวดเอาเจ้าสวิง แล้วเจ้าปลาชะโดโดดลงน้ำไป มีเจ้าปลาชนิดหนึ่งเขาเรียกกันว่าปลาปักเป้า ดิดสวิงขึ้นมาด้วย มันโดดฉับ ฉวยบับเอาปลายจุ่มกหม่อมฉันหมับ หม่อมฉันก็เลยเป็นลมล้มพับอยู่บนเรือ นั่นเอง ใจสั่นริก ๆ ริกว่าจะตายเสียแล้ว, นั่นว่าพระบารมีของใต้ฝ่าพระบาทปกเกล้า ๆ อยู่ จึงกลับมาได้ ได้โปรดเกิดพะย่ะค่ะ

ท้าวสามนต์ — อ้ายโกหก, กูฟัง ๆ คุแล้ว กูไม่อยากจะเชื่อ

ร้องรำย

ดงคือนนดินดากที่ปากลัด	บักเบาเกิดเขาจุมูกตเป็นแผด
โนแม่น้ำดาคดองทองดองแคว	ไม่มีปลาติดแหลัดควดเดียว
ด้ทนแดดแผดร้อนนงนงคำ	จนควดดอกออกด้าเหมอนมาเหมยว
ขุดดำหบกชนบกรกเรยว	ไปได้ปลาหน้อยเดียวทในบึง
ไม่เคยพบเคยเห็นเคยเช่น	ชะรอยฉั้โฉมดมันโกรชง
ให้ปวดหัวมวดาหน้าตง	แทบจะมาไม่ถึงท้าวไท ๆ

ร้องรำย

๑ เมอนน	รจนาดรวดด้นคไม่กตั้นได้
เจ้าเงาะหัวร้องออ ๆ ไป	ทำมัยปากบอโกไบให้เมื่อยตุ

เห็นจุมกเขยใหญ่เถือดโหดหยด
 ถ้าแกใจมันชดผวก
 แดงแดงพาดวาทงหกลคน
 ทำแยบคายชายคาตูด้าม

แหงวณด้นหมดนำอดสู
 นางยมอยในหน้าไม้พาท
 เห็นหน้าหมนหมองคตาดามดหม
 เทวยมแย้มกระแอมไอ ๑

ร้องเพลงสองไม้

เมอนน
 ต่างคนชหน้าเด้ว่าไป
 เหตุว่าผวมงมาถึงกอน
 ผวกไม่รู้จักจับผกปลา
 ดยียงผวจาเมนเคดาคดอง
 นางเมยชนหนามาหวเรา
 เขาจับได้ไปอัยเยี้ยปดาหนา
 ไม่มีความยาเยงเกรงกต้ว

ทกนางเค็งชตอชฌาตัย
 หวเราเยาะไกรอรจนา
 ทำแดงอนเจอเจอะอะเอะหนา
 จังได้มาไม่มากเหมอนหม่อมเงาะ
 หวยหนองเห็นอโตเขาใจเาะ
 เปรียบเปรยเยยเยาะไม่เจียมคัว
 ยงคอดานเขามาว่าแทนผว
 ได้หวออกไประยะจากวง ๑

ร้องเพลงสาธิตาแก้ว (รวบ ๒ คำ)

เมอนน
 ชชะหม่อมพทชนชง
 ใผ่มาจับได้ไ้หวัห
 เห็นแต่เขาหวอกระแวง
 ผวไปหาปดากบ่าวไพร
 ผวข้าหาปดาสระไส
 เขาเวเซ่นเห็นอัยว่าเท็จจริง
 จะให้หาหรือจะวาประเดยวน
 แค้นใจอยากจจะไกรอัยทะเถาะ
 กัมนาดายรดให้แด้ไคคดตา

รจนาตอบไปดั่งใจหวัง
 ออกประดิงคำทอเลี้ยพอแรง
 ไกรหรือว่าคจุมกแหง
 ออกดักดะแกงแกดงพาโด
 น้อยหรือช่างได้มากโข
 แต่จุมกไม่โหดเหมอนผด
 สืบตปากหากนงเดี้ยดอภ
 แดงแดงด้ามเห็นชงตา
 แต่เจ้าเงาะชชวนไปเคหา
 ตามผวออกมาไม่พรนพรง ๑

ร้องรำ

เมื่อนั้น

ถูกชนเดินมาด่าอง
เท็จจริงอย่างไรนั้นจนจวน
จงหองพองชนเป็นพนร
ผัวหาปลาผักได้หนักหนา
ค่ากรรมเปรียง ๆ ออกเถียงแทน
อย่าดูถูกผวกันกระนั้นนะ
ถึงจุมกโหว่แหวกกัท่าเนา
ไม่เหมือนเงาะอบาทวชาติชว
กลับมาหัวเราะเยาะเย้ย
ชะช้าได้ผวกเงาะเหมาด่ม
ชนเลี้ยงเถียงคนบนตะบอย
แต่บักเบากตเชากเผือกาก
ว่าพดางตางเขายดยอ

หกนางค่างพิโรธโกรธชง
ทำไมจึงหัวเราะเยาะผวก
ใครบีบคปากไว้วานอย่านั่งอยู่
ดบหลัดหม่นก้นเคदन
หม่อมเมยไต่หน้าชนกว่าแขน
ชนแคนเปรียบเปรยเย้ยเย้า
ช่างเกิดครค้อยยังชวกว่าผวกเจ้า
แต่หน้าตาของเขายังเพราพรม
นากัดหัวหูกะมูมกะมิม
เปรมปริมในใจมิไสน้อย
ปากกดำค่ากรรมดังค้อยหอย
มนนาค้อยให้ยบดังกบมอ
นเป็นเบยพอกปากของเจ้าหรือ
กดำปากกดำมอดยาลอกัน ๆ

— ป้าพาทย์ทำเพลงเจ็ด —

— นางรจนากับทกนางทะเละกัน —

— ทกเขยเข้าช่วยทกนาง เจ้าเงาะช่วยรจนา —

— ท้าวสามนต์ก็เข้าขวางร่วมทะเละด้วย—นางมณฑาท้าม —

— เจ้าเงาะทำท่าหลอกล้อแล้วชวนนางรจนากลับ —

บ๊อดมัน

จบฉากที่ ๕

หนังสือความรู้ศิลป ทางนาฏศิลป์ และ ดุริยางคศิลป์

มีจำหน่าย :—

๑.	ดูจับศรละครคอนเรื่องต่าง ๆ (บางเรื่องหมด)	ราคาเล่มละ	๒.๐๐ บาท
๒.	บทละครตอนพระอภัยมณีพบนางเงือก	ราคาเล่มละ	๓.๐๐ บาท
๓.	บทละครคอนเรื่องสุวรรณทนต์	ราคาเล่มละ	๓.๐๐ บาท
๔.	บทละครคอนเรื่องอิเหนา	ราคาเล่มละ	๓.๐๐ บาท
๕.	บทละครคอนตอนพลายเพชรพลายบัวออกศึก	ราคาเล่มละ	๓.๐๐ บาท
๖.	บทละครคอนเรื่องตั้งชท์ของตอนเด็กคู่แฉะหาปลา	ราคาเล่มละ	๓.๐๐ บาท
๗.	บทโขน — ชุต — หนุมานอาดำ	ราคาเล่มละ	๓.๐๐ บาท
๘.	บทโขน — ชุต — ดีดาดุยไฟและปราบบรรลัยกัลป์	ราคาเล่มละ	๓.๐๐ บาท
๙.	เครื่องแต่งตัว โขน ละครคอน	ราคาเล่มละ	๕.๐๐ บาท
๑๐.	โขนภาคคัน	ราคาเล่มละ	๓๐.๐๐ บาท
๑๑.	ตำราไหว้ครู โขน ละครคอน	ราคาเล่มละ	๓๐.๐๐ บาท
๑๒.	ตั้งและลักษณะทัวโขน	ราคาเล่มละ	๓๕.๐๐ บาท
๑๓.	งานตั้งคตศิลป์	ราคาเล่มละ	๒๐.๐๐ บาท
๑๔.	ตั้งต้องเรื่องอุปรากร	ราคาเล่มละ	๒๐.๐๐ บาท
๑๕.	ดนตรีสำหรับประชาชน (ฉบับรวมเขียนเล่น)	ราคาเล่มละ	๓๐.๐๐ บาท
๑๖.	อธิบายนาฏศิลป์ไทย (มีภาพมาก)	ราคาเล่มละ	๔๐.๐๐ บาท
๑๗.	{ ภาพลายเส้นท่ารำแม่บท Pictorial Figures depicting Basic Postures of Thai Dancing	ราคาเล่มละ	๕.๐๐ บาท
๑๘.			
๑๙.	Siamese Music	ราคาเล่มละ	๓๐.๐๐ บาท
๒๐.	The Preliminary Course of Training in Siamese Theatrical Art	ราคาเล่มละ	๒๕.๐๐ บาท
๒๑.	Classical Siamese Theatre	ราคาเล่มละ	๓๐๐.๐๐ บาท

เชิญเรียกซื้อได้จากเจ้าหน้าที่ ณ โรงละครอนศิลป์ากร